

היום נלמד בעזרת ה':

נזיר דף נא

👉 מלא תרוד (= מלא כף) מעפר רקבוביתו של מת מטמא באהל. דין זה הוא הלכה למשה מסיני.

ת"ר: איזהו מת שיש לו דין של 'מלא תרוד רקב'? מת שנקבר ערום בארון של שיש, או שנקבר על גבי רצפה של אבנים, זהו מת שיש לו את הדין הנ"ל, לפי שאנו יודעים בוודאות שלא התערב עפר אחר ברקבון שלו, ומלא תרוד מהרקב שלו מטמא באהל.

אבל אם הוא נקבר בכסותו ואפילו בארון של שיש, או ערום בארון של עץ, או על גבי רצפה של לבנים, אין לו את הדין של 'מלא תרוד רקב', לפי שהרקב שלפנינו אינו רק מהרקבון של המת אלא מעורב בו גם מהכסות של המת או מהארון של עץ או מהרצפה של לבנים שהיא נשחקת ונכתשת מעצמה, וההלכה למשה מסיני נאמרה שרק מלא תרוד רקב בלבד ללא תוספת של משהו אחר מטמא באהל המת, ולכן אפילו אם לקח ארבע או חמש תרודים מהרקב שלו שבוודאי כאן יש בס"ה מלא תרוד רקב מגוף המת, אין זה מטמא באהל כיון שמעורב כאן משהו נוסף.

אמר עולא: כדי שהרקב יטמא באהל צריך שהוא יהיה מורכב מהבשר הגידים והעצמות של המת.

איתיביה רבא לעולא וכו': מדברי הבריייתא משמע שדוקא רקב הבא מן הבשר בלבד טהור, אבל רקב שבא מהעצם בלבד טמא!

תירוץ: אימא הכי: כך יש לפרש את הבריייתא: רקב של בשר בלבד טהור, עד שיהא בו גם רקב של עצמות. קושיא: עדיין אין בו גידים? תירוץ: אין מציאות של בשר ועצמות בלא גידים. אמנם עולא הוצרך להזכיר גם את הגידים אפילו שבאמור אין אפשרות של בשר ועצם בלי גידים – כדי להוציא מ'נפל' שעדיין לא נתקשרו איבריו בגידים, שהרקב שלו לא מטמא.

(המשך בדף הבא ↓)

שני מתים שקברם זה עם זה: שני מתים שנקברו יחד נעשו 'גלגלין' = עירוב של רקב מזה לזה, והדין של רקב שמטמא הוא רק בלי תערובת של מת אחר, ולכן הרקב שלהם אינו מטמא.

מתיב רבי נתן ברבי אושעיא: הרי בברייתא כתוב מפורש שרקב הבא משני מתים מטמא? תירוץ: מדובר שקברו כל מת בפני עצמו, ולאחר שהרקיבו שני המתים בנפרד, התערבו שני הרקבים יחד לשיעור של מלא תרווד.

גז שער וקברו עימו: השיער הגזוז של המת נעשה תערובת חיצונית לרקב, וממילא הרקב אינו מטמא.

תנן התם כל שבמת טמא: כל חלק של המת מטמא, חוץ משיניים שיער וציפורן שנפרדו מהמת, אבל בשעת חיבורם למת הם מטמאים כחלק מהמת. לפי זה בעי חזקיה: שיער המחובר למת אך הוא עומד להיגזז מה דינו (מנהגם היה לגזוז את שער המת עד אורך מסויים רא"ש), האם כל העומד להיגזז נחשב כגזוז או לא?

ותפשוט ליה מדרבה בר בר חנה: לכאורה נפשוט את הספק מדברי רבה בר בר חנה שאמר שאם גז שער וקברו עימו נעשה גלגלין – משמע שדוקא בגלל שגזז את השיער הוא נחשב לדבר חיצוני אבל אם הוא מחובר לגוף הוא נחשב חלק מהגוף.

דחיייה: הכי קאמר: באמת לרבה בר בר חנה פשוט הדבר שאם גזז את השיער הוא נחשב לדבר חיצוני ולכן הוא גלגלין לרקב, אבל לא פשוט לו כשלא גזז את השיער האם הוא נחשב למחובר או לא.

רקב הבא מן העקב: בעקב של הגוף יש בשר עבה שאין בו חיות, השאלה היא האם דוקא רקב שמגיע מדבר שמת יחד עם המת בשעת המיתה, דהיינו שאר כל בשר המת - יש בו דין רקב, אבל בשר העקב שהוא כבר היה מת בחיי האדם - אין בו דין רקב, או שאין הבדל (רא"ש)?

ת"ש... רקב הבא משני מתים טמא וכו'! והרי כאשר נשאר מכל אחד מהמתים מעט רקב (שביחד מצטרפים למלא תרווד), יש לחשוש שבכל מת נשאר הרקב מהעקב בלבד, ואם אין בעקב דין רקב - מדוע אנו מטמאים את הנטמא ברקב הזה? אלא בהכרח שרקב הבא מן העקב מטמא!

(ביאורי מילים: זיל הכא: כלומר לך לכאן - למת האחד - ותחשוש דלמא הרקב הגיע מהעקב, ותלך לכאן - למת השני - ותחשוש שהרקב הגיע מהעקב).

דחיייה: אי דאירקיב כוליה מת: כאשר כל המת הרקיב יחד עם העקב - אין ספק שגם בשר העקב הוא חלק מהרקב והוא מטמא (כמו שמוכח מ'רקב הבא משני מתים'), וכל הספק הוא רק כאשר הרקיב העקב והאבר הסמוך לו, והספק הוא: האם העקב מיהר להרקיב בגלל שהוא בשר מת, וממילא הוא גרם לאבר הסמוך לו גם כן למהר להרקיב - ובאופן כזה לא נאמר דין רקב, או שלא חוששים לכך.

עובר במעי אישה: אישה מעוברת שמתה והרקיבה, האם העובר שלה נחשב לדבר חיצוני שהרקיב יחד איתה וממילא אין בה דין רקב, או שהוא נחשב לחלק מגופה. הספק: האם בגלל ש'עובר (נחשב) ירך (= רגל) אימו' אם כן הוא חלק מגופה, או שמכיון שהוא עתיד לצאת בלידה הוא נחשב לגוף זר שמתערב ברקב ומבטל אותו?

ואם תרצה לומר: גם אם תנקוט בספק הנ"ל שהעובר נחשב לגוף זר - יש להסתפק אישה שמתה כששכבת זרע במעיה שעדיין לא נקלטה להריון, האם מכיון שלא נוצר פה גוף זר - נחשבת השכבת זרע כחלק מגופה, או שמכיון שהשכבת זרע הגיעה ממקור חיצוני לתוך גופה - היא לא נחשבת לחלק מהגוף, וכשהרקיבה האישה השכבת זרע מבטלת את דין הרקב ממנה?

בני רב פפא: אשה שמתה, האם הַפְּרָשׁ (= פסולת המאכל) שבתוכה נחשב ל'גלגליון'? צדדי הספק: האם כיון שאינה יכולה לחיות ללא אוכל הרי שהוא נחשב כחלק מגופה ואינו 'גלגליון', או שכיון שהוא בא מבחוץ ואינו חלק מגופה הרי הוא 'גלגליון'. (= הספק הוא גם לגבי זכר, אלא אגב שהגמ' שאלה על עובר במעי אשה לכן הספק נכתב על אשה -תוס').

עורו מה הוא / כיחו וניעו מה הוא: האם הוא נעשה 'גלגליון'? (כיחו = ליחה היוצאת מהגרונן בכוח. ניעו = ליחת האף).

קושיא: אמר ליה רב שמואל בר אחא לרב פפא: אם בכל הספקות לעיל נאמר שהם 'גלגליון', א"כ אין מציאות שיהיה דין רקב במת, שהרי בכל מת יש את הדברים הללו.

תירוץ: מדובר במקרה שהשקו אותו ב'מי דקלים' לפני מותו, שהוא משלשל את הגוף ומנקה אותו ביותר, ובכך העביר ממנו את הַפְּרָשׁ וכיחו וניעו, וסביא נשא כלומר וסכו אותו בסם המשיר את השיער, ושלקו במי טבריא כלומר ושלקו את גופו בחמי טבריה.

(= 'מי דקלים' זהו מעיין היוצא משני דקלים הנמצאים במקום הנקרא 'מתא חסיא', שתיית כוס מן המעיין הזה מרפה את הבני מעיים, כוס שניה משלשלת, כוס שלישית יוצאת כמו שהיא נכנסת).

אמר אביי: מת שטחנו אותו אין לו דין רקב, לפי שההלכה למשה מסיני נאמרה רק לגבי עפרורית שנעשית מרקבון של מת ולא לגבי עפרורית שנעשית על ידי טחינה.

איבעיא להו: הגמ' מסתפקת מה הדין אם טחנו את המת ואח"כ העפרורית של הטחינה הרקיבה, האם כעת יש לה דין רקב או לא. צדדי הספק: האם כיון שיש כאן רקב מבשר גידים ועצמות של המת הרי שיש לזה דין רקב, או כיון שהמת לא נרקב כברייתו (= באופן רגיל) אלא ע"י טחינה הרי שאין לו דין רקב. תיקו.

תני עולא בר חנינא: מת שחסר ממנו אבר כל שהוא אין לו דין רקב.

ולא תפוסה: המפנה מת מקברו צריך ליטול את 'תפוסתו' עמו, כלומר שצריך לקחת ג' אצבעות מקרקע בתולה (= שלא נחפרה) יחד עם המת. למת שחסר אין את הדין הזה.

ולא שכונת קברות: המוצא שלשה מתים, אם יש בין מת למת מארבע אמות עד שמונה אמות, הרי זה 'שכונת קברות' ועליו לבדוק ממנו ולהלן האם יש שם עוד מתים, לפי שיש לחשוש שמא זהו בית הקברות ויש שם קברים נוספים המטמאים. אם מצא שני מתים שלמים ומת אחד חסר אין את הדין הזה.

קושיא על עולא בר חנינא: **מיתיבי:** למדנו במשנה במס' עדיות שנחלקו שם האם כזית בשר הפורש מאבר מן החי טהור או טמא, הסובר שהוא טמא לומד זאת מבשר הפורש מאבר מן המת שמטמא. והקשו עליו שם שאי אפשר ללמוד אבר מן החי מאבר מן המת לפי שיש במת יש כמה חומרות שאין באבר מן החי, כגון שרוב בניין הגוף או רוב מניין אבריו מטמאים בטומאת מת, וכן רובע קב עצמות מן המת מטמאים באהל, וכן מלא תרווד רקב מן המת מטמא באהל. ע"כ המשנה שם.

היכי דמי וכו': על מה אמרה המשנה שם שרק במת יש דין רקב ולא בחי? כגון שנרקב רק אבר אחד באדם חי, ועל זה אמרה המשנה שם שאין לזה דין רקב ולעומת זאת באותו מקרה במת יש דין רקב, נמצא שאפילו אם רק הרקיב אבר אחד של המת יש לו דין רקב, וזה סותר את דברי עולא שאמר שרק לגוף שלם של מת יש דין רקב!

תירוץ: מי קתני וכו': המשנה שם לא אמרה שבאותו מקרה שאין דין רקב בחי יש במת, אלא היא אמרה שיש במת חומרא שאין באבר מן החי, שבמת יש דין רקב באופנים מסויימים (= כשגופו שלם) ובאבר מן החי אין בכלל דין רקב.

בעי רבא: הרקיב לו אבר אחד כשהיה חי, ואח"כ מת והרקיב כל גופו, האם זה נחשב שהרקיב כולו ויש לו דין רקב או לא? צדדי הספק: האם ההלכה למשה מסיני נאמרה דווקא כשהרקיב כל גופו לאחר שמת ובמקרה הזה הרי הרקיב לו אבר אחד עוד בחייו וא"כ אין לו דין רקב, או שבסופו של דבר יש כאן מת שלם שהרקיב וא"כ יש לו דין רקב.

תא שמע: למדנו במשנה במס' עדיות שהבאנו לעיל שיש במת יש כמה חומרות שאין באבר מן החי, כגון שרוב בניין הגוף או רוב מניין אבריו מטמאים בטומאת מת, וכן רובע קב עצמות מן המת מטמאים באהל, וכן מלא תרוד רקב מן המת מטמא באהל. ע"כ המשנה שם. משמע שבגלל שהוא חי לכן אין לאבר דין רקב, אבל לאחר שמת יש לאותו אבר שהרקיב עוד בחייו דין רקב. א"כ אפשר לפשוט את הספק של רבא.

דחיייה: מי קתני הא מת וכו': המשנה שם לא אמרה שבאותו מקרה שאין דין רקב בחי יש במת, אלא היא אמרה שיש במת חומרא שאין באבר מן החי, שבמת יש דין רקב באופנים מסויימים ובאבר מן החי אין בכלל דין רקב.